

Sandviksvassdraget i går, i dag, i morgen

Seminar i Bærum kulturhus 17.08.2022
Arkitekt og landskapsarkitektstudenter ved AHO

Av
Terje Bøhler
Bærum Elveforum
www.baerumelv.no

... og følg oss gjerne på våre FB-sider «Bærum Elveforum»

«Opplevelser langs Isielva»: <https://tinyurl.com/y5mca3y3>

Bærum Elveforum - historikk

Stort forurensningsutslipp fra fabrikk på Rud: All fisk i Sandvikselva døde. Daværende ordfører Odd Reinsfelt mente at Bærum burde ha et elveforum etter mønster av Oslo Elveforum. Opprettelsen av Bærum Elveforum ble vedtatt av Kommunestyret i 2006.

Reorganisert i 2015 som en ideell/ frivillig organisasjon med Bo Wingård som leder.

Elvevenner og elvegrupper

Bærum Elveforum har rundt 400 «elvevenner» (ikke-betalende medlemmer). I tillegg har vi mange elvegrupper som er sterkt knyttet til Bærum Elveforum. Disse driver frivillig arbeide av ulik karakter.

- Lysakervassdragets Venner
- Øverlandsvassdragets Venner
- Engervannets Venner
- Mølladammen Restaureringsprosjekt
- Skallumdammens Venner
- Jarmyras Venner

Elvevenner og elvegrupper

Rydebølge langs bredden av Engervannet

Nær 13 kilo godterioppis, albokser og annet søppel – det fant Engervannets venner da de nylig hadde ryddeoppgave langs vannkanten i Sandvika.

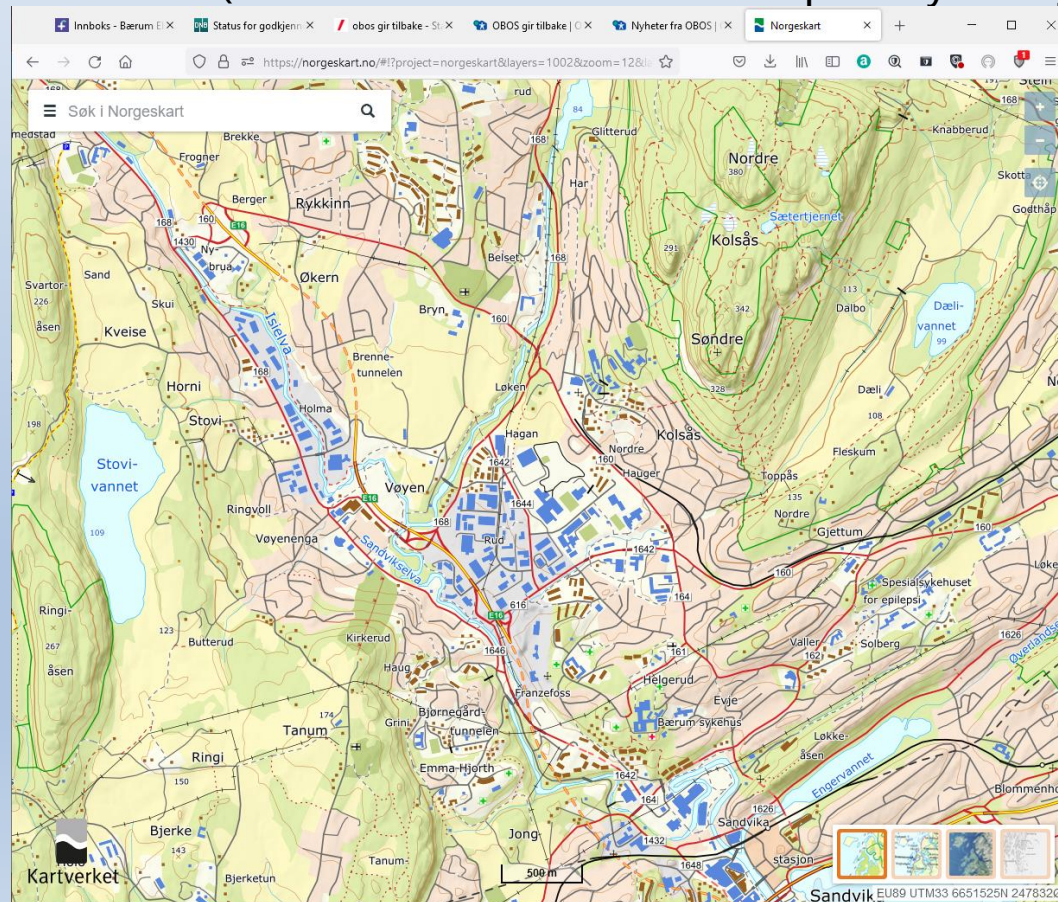
Trude Wilms

Arbeid og arbeidsform

- God kontakt med administrasjonen i Bærum kommune
 - IOV (Vannområde Indre Oslofjord Vest) v/Ingvild Tandberg
 - Vassdragsinspektør OKJ o.a. (SaFoVa)
 - Natur-avd.
- God kontakt med politikerne i Bærum kommune
 - Vi rapporterer til (informerer) MIK-utvalget
- Skriver høringsuttalelser (lokale, kommunale, regionale)
- Vaktbikkje
- Utadrettet virksomhet
 - Forummøter 2 ganger pr år
 - Bærum Naturfestival (www.naturfestival.no)
 - Elveryddinger og div andre prosjekter

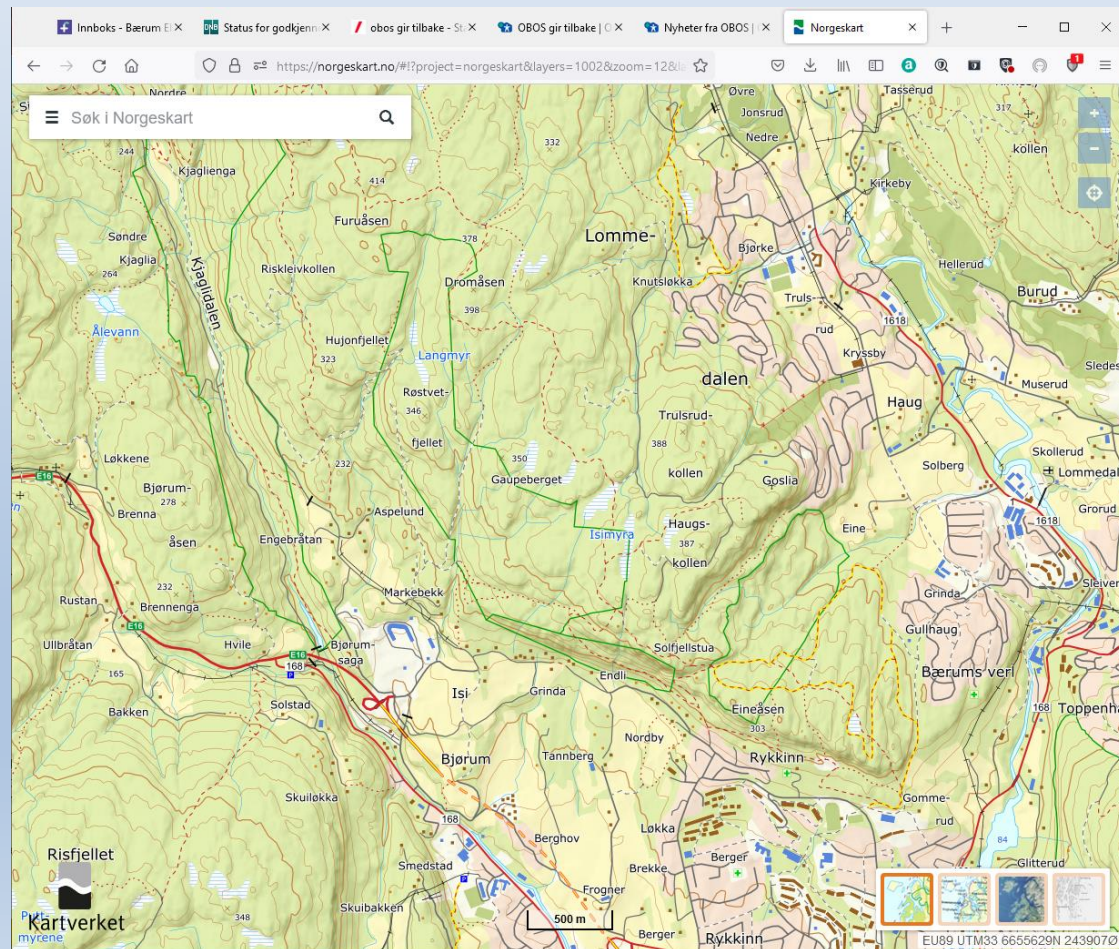
Sandviksvassdraget

Med Sandviksvassdraget menes i denne presentasjonen Isielva og Sandvikselva.
Mitt hovedfokus er Isielva (fra elvemøtet med Lomma på Vøyenenga til Kjaglidalen)

Sandviksvassdraget

Med Sandviksvassdraget menes i denne presentasjonen Isielva og Sandvikselva

Kulturhistorie - vadesteder

Minst fem vadesteder over Isielva er kjent. Det mest kjente er vadestedet ved Wøyen gård (Wøyen = Vadvin = «gården ved vadestedet»)

Kulturhistorie - vaskeplasser

Om sommeren kom bonden på Nedre Sand til Nybrua teinested med store trebutter nyvasket tøy som skulle skylles i elva.

Kulturhistorie - badehøler

Badehølene var samlingspunkt og mange lærte å svømme badehølene. Badingen tok slutt rundt 1950 pga forurensning.

Bading i
Kølabruhølen
ved Wøyen gård
(Vøyenenga)

Kulturhistorie - landbruk

Tidligere var det flere bebodde plasser innover i dagens naturreservat i Kjaglidalen: Søndre Kjaglia, Kjaglienga, Nordre Kjaglia, Mastekastet, Knappnæring...

Kulturhistorie - landbruk

Gårdene i Skuidalen lå gjerne ikke nede ved elven, men litt tilbaketrukket oppe i dalsidene.

Kulturhistorie - sagbruk

Bjørnum sag ble bygget i 1855, nedlagt i 1964.

Kulturhistorie - sagbruk

Bjørnum sag ble bygget i 1855, nedlagt i 1964.
Her: Bjørnum Sag demning

Kulturhistorie - sagbruk

Det var tømmerfløting i Isielva i over 100 år med demninger i Niskinnvann, Plassevann og Auretjernsdammen. I en godt koordinert operasjon åpnet man demningene samtidig så det rant ekstra mye vann, og tømmeret kunne fløtes nedover elva.

Tømmerfløting i Isielva.
Tømmervase.

Isielva. Tømmerfløting. Tømmervase. (1900)
Bilde 11 av 14

Titel Isielva. Tømmerfløting. Tømmervase.

Kulturhistorie - sagbruk

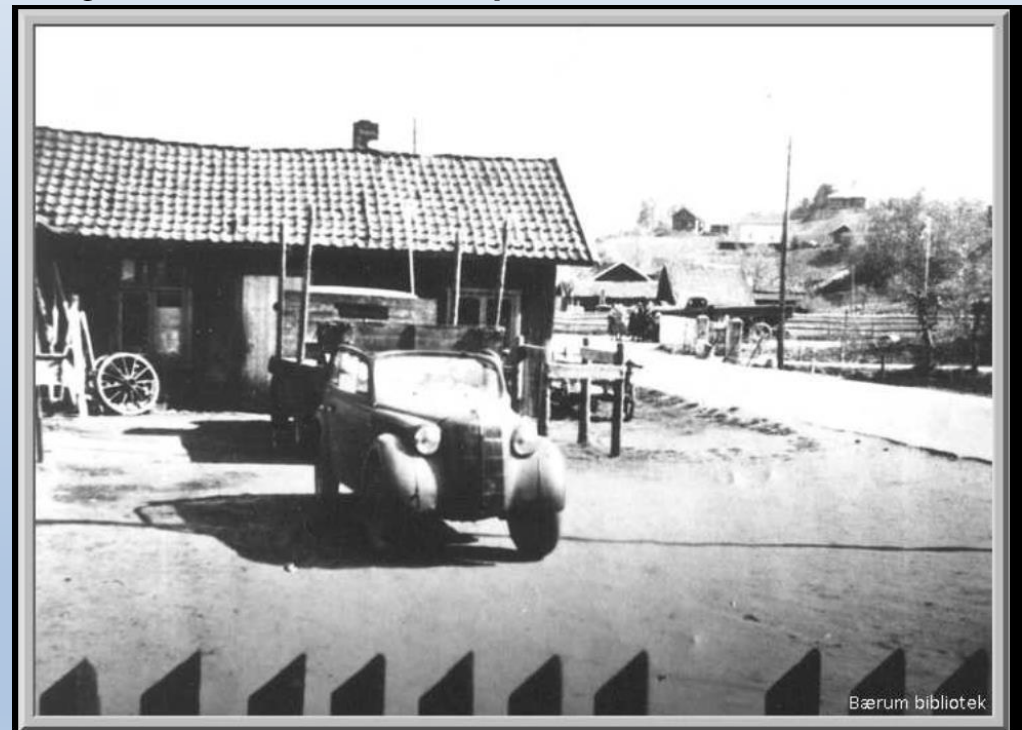
Tandbergsaga ved Nybrua i 1930. En dampdrevet sirkelsag

Kulturhistorie - smier

Mange smeder slo seg ned i Skuidalen etter at Bærums Verk la om produksjonen fra jernverk til støperi i 1874.

Skuiholmen Smie og
Hjulmakerverksted
Anno 1930

Skuiholmen smie og hjulmakerverksted. Bil foran bygning. (1930)
Bilde 2 av 29

Tittel Skuiholmen smie og hjulmakerverksted. Bil foran bygning.

Kulturhistorie – fiske I

Lange tradisjoner for fiske. Sjørørret, laks og ål. Gårdene og plassene langs elva hadde fiskerettigheter.

Kulturhistorie – fiske II

Oversikt over teinesteder langs
Isielva og Sandvikselva.

Teinesteder, stryk og høler
i Sandviksvassdraget

Harald Kolstad, Bo Wingård, Terje Bøhler

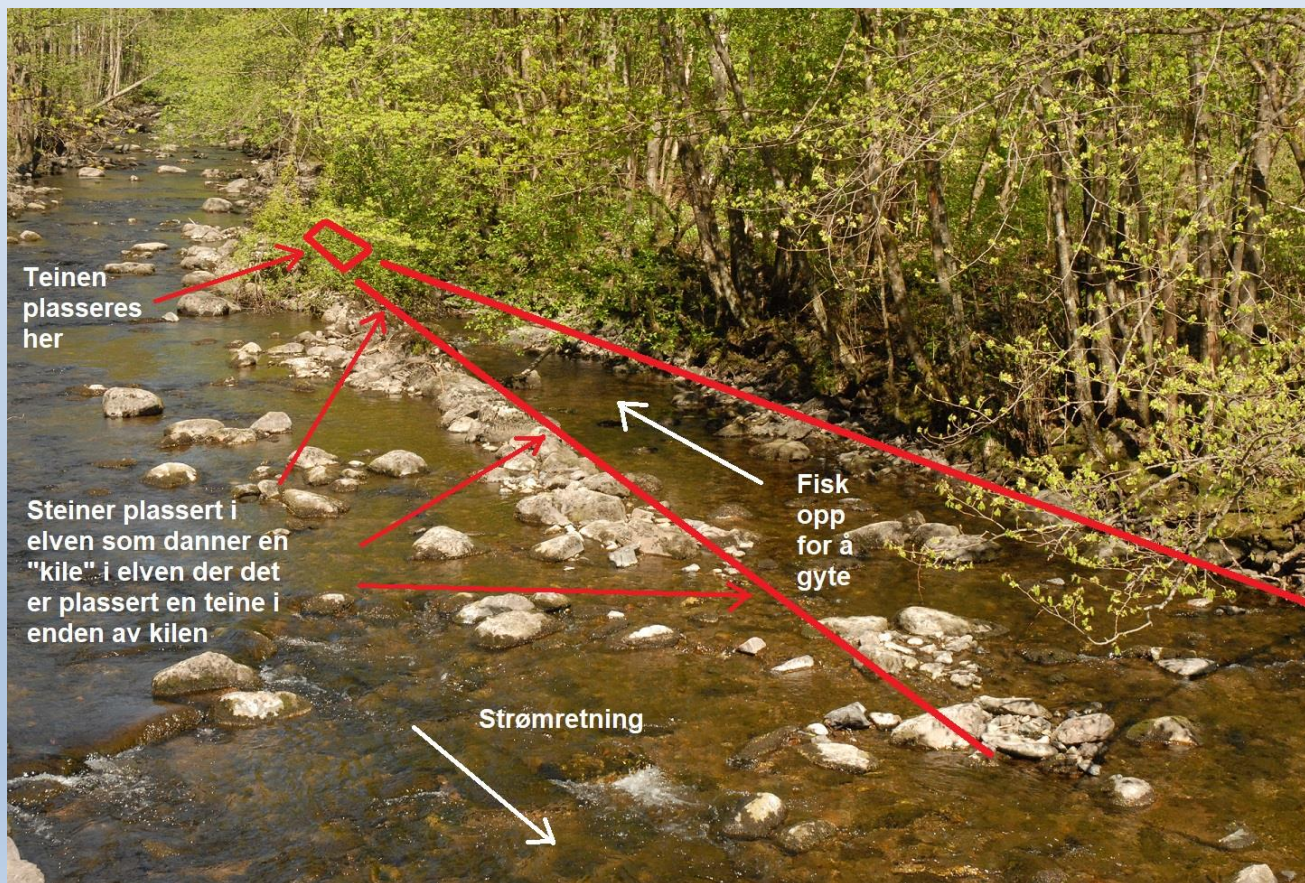

«[Teinesteder, stryk og høler i Sandviksvassdraget](https://tinyurl.com/yey2ycfn)»: <https://tinyurl.com/yey2ycfn>

Kulturhistorie – fiske III

Nybråten teinested

Kulturhistorie – fiske IV

På slutten av 1950-tallet startet elveforbygning og utretting av elveløpet for å hindre at elva ikke fløt over sine bredder ved flom. Bulldosere ble kjørt i elveløpet fra Årenga til Vøyenenga. Naturlige stryk og fiskehøler forsvant.

Industri – oppstarten

I 1860 ble Ringeriksveien fra Christiania-Sandvika-Skui/Isielva-Bjørnum-Sollihøgda åpnet. Det var en katalysator for næringsutviklingen mellom Vøyen og Skui

Ringeriksvegen ved Sølvhølen 1977

Industri – 1855

Bjørnum Sag og Høvleri åpner.

Restene etter sagbruket

Saghytta ved Nypefoss.
Bolig, spiseplass, hvilested
for sagbruksarbeiderne

17.08.2022 Terje Bøhler
(foto Terje Bøhler t.v, Erik Unneberg t.h.)

Restene av Bjørnum sag (2010)

Bilde 2 av 5

Fotograf Unneberg, Erik
Tittel Restene av Bjørnum sag

Industri – 1870/1880-årene

Strand Sag og Høvleri ved Smedstad.

Anno 1969

Industri – 1880-årene

- Tyslandsstua skyss-stasjon
Skyss-stasjon for Ringeriksbøndene.
Kong Oskar 2. drakk kaffe her på sine turer til Sundvollen.

Industri - 1886

Bærums Meieri og Handelsforening åpnet av 65 lokale gårdbrukere. Lagt ned i 1949, men matbutikk fram til 2006.

Industri - 1889

Ringvoll Teglverk (1899-1958) ved Vøyenenga. 30 arbeidsplasser

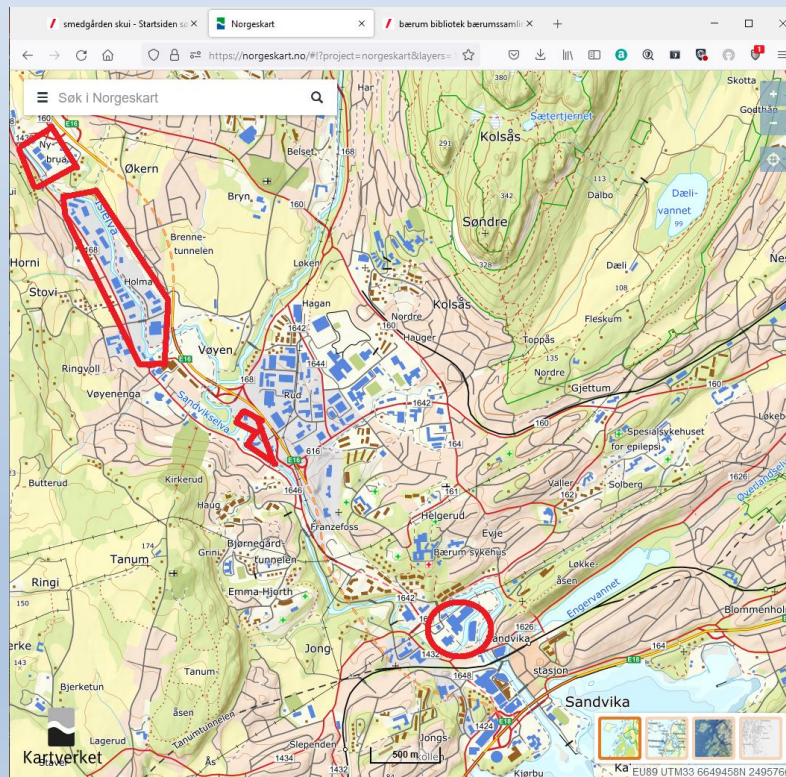
Industri - 1889

Ringvoll Teglverk (1899-1958) ved Vøyenenga. 30 arbeidsplasser

Industri

Dagens situasjon – mye tung industri langs vassdraget.
Ikke noe av dette må ligge ved vassdraget i dag.

Elvemiljø - forverring

Blir gradvis forverret pga kloakk fra private husholdninger, avrenning fra industrivirksomheter, inngrep i elv og elvekanter, veibygging, flomvern, «bulldozing» av elvekant, de kommunale fyllingene ved Skuibakken og Isi-1 og Isi-2.

- Redusert vannkvalitet
- Redusert elvemiljø

Elvemiljø – kantsoner (viktig i dag)

**Tilstrekkelig brede soner med naturlig vegetasjon
må etableres (der slike ikke finnes).**

De elve- og bekkenære åkerarealene er i dag for viktige til at de skal jordbearbeides. Med avrenningsproblematikk (Oslofjorden), arealutbygging og fokus på (tap av) naturmangfold må arealene forbeholdes:

- **Absorpsjon av næringsstoffer (N/P) og hindring av jordpartikkelavrenning**
- **Nærturområder** (kortreist, miljøvennlig, etablere smale stier - Vassdragsleder)
- **Biologiske oaser** (ivaretagelse av naturmangfold, robuste økosystemer)
- **Liten kostnad for gårdbruker** (liten andel av produksjonsareal)
- **Stor gevinst for naturmiljø**, nærfriluftsliv (Vassdragsleder), folkehelse og privat-/samfunnsøkonomi (reduserer flomskader)

Elvemiljø – kantsoner

Absorpsjon av næringsstoffer (N/P)

Hindre jordpartikkelavrenning

Elvemiljø – kantsoner

Absorpsjon av næringsstoffer(N/P)

Hindre jordpartikkelavrenning

Tilstrekkelig brede soner med naturlig vegetasjon langs elver og bekker vil

- Forhindre/reducere landbruksavrenningen av nitrogen- og fosforforbindelser (næringsstoffer) til våre elver og bekker. Disse stoffene vil da absorberes i den naturlig vegetasjonen langs elvekanten, og bidra til naturlig vekst i/av kantsonen i stedet for å forurense våre elver, og sluttresipienten Oslofjorden.
- Forhindre/reducere jordpartikkelavrenningen som kommer ut i våre elver. Avrenning av jordpartikler til bekk/elv, som føres videre ut i Oslofjorden, er også et alvorlig problem for Oslofjorden og livet der.
- Redusere erosjon. Godt etablerte kantsoner med naturlig vegetasjon holder bedre på jorda ved elvekantene. På den måten vil elva ikke «grave» så mye og føre mindre mengder jordpartikler med seg ut i fjorden.

Elvemiljø - nærturområder

Tilstrekkelig brede soner med naturlig vegetasjon vi gi

- Rekreasjon ved mulighet til nærturområder langs alle Bærums vassdrag. Bærum Elveforum jobber med å etablere enkle, smale stier langs alle våre vassdrag («Vassdragsleder») der det i dag ikke er adkomst/tilgjengelighet. Vassdragsleden Øverlandselva ble etablert i 2021.
- Bedret folkehelse. Gode nærturområder langs våre elver/bekker brukes hyppig. Nærturområdene bidrar til at folk kommer seg oftere ut – terskelen er lav.
- Miljøvennlig. De fleste trenger ikke kjøre bil til turområdene. Svært mange bor i nærhet av en elv (der vi ønsker å etablere smale stier – om slike ikke finnes)

Elvemiljø - nærturområder

Elvemiljø - nærturområder

Vassdragsleden Isielva

Velkommen til vassdragsleden ØVERLANDSELVA

Punkt 7 Steinbroen. Foto Terje Bøhler.

- 1 **To bekker blir en elv** – Øverlandselva starter der Sæterbekken og Østernbekken møtes.
- 2 **Sumpskogen** – Området mellom Øverland gård og Haga har et svært rikt skog- og elvemiljø.
- 3 **Haga golfbane** – Haga og Nordhaug golfbaner samt Toppgolf treningssenter utgjør tilsammen Norges største golfanlegg.
- 4 **Øverland gård** – Gården er nevnt i et diplom fra 1347 og har en lang historie.
- 5 **Øverland sag** – Øverland sag lå ved Øverlandskvenna (6). Sagen omtales i 1611, 1671 og 1686 i forbindelse med skattlegging.
- 6 **Øverlandskvenna** – Kvernen lå i den vesle fossen nedstrøms Øverlandsbroen. Det er såvidt man kan se rester av grunnmuren.
- 7 **Øverlandsbroen-steinbroen** – Den gamle steinbroen over Øverlandselva fra 1838 er godt bevart.
- 8 **De kommunale fyllingene Øverland-I og Øverland-II** – Den kommunale søppelfyllingen Øverland-I lå rett nord for Gamle Ringeriksvei. Den var i bruk fra 1960 til 1963. Øverland-II lå på jorden på vestsiden av elva, rett sør for Gamle Ringeriksvei, og var i bruk mellom 1963 og 1967.
- 9 **Hoppbakken på Øverland** – Hoppbakken ble anlagt på 1930-tallet. Bakken hadde naturlig tilløp og snøhopp. Ovarennet gikk langt opp i åsen mot Edelgranveien. På 1950-tallet ble det tradisjonelle

Punkt 2 Sumpskogen. Foto Terje Bøhler.

Øverlandsrennet holdt hvert år med deltagere fra hele Østlandet. Det kunne være bortimot 400 deltagere fra 7 til 14 år. Hoppplengden var maks 25 meter. Bakken ble borte da det ble anlagt søppelfylling (8) på området rundt midten/slutten av 1960-tallet.

10 **Vaskeplassene på Haslum og Asterud** – Den ene lå oppstrøms Nesbroen og den andre på Asterud.

11 **Nesbroen** – Brostedet her er gammelt, fra da strekningen Sandvika-Evje-Nes-Haslum kirke ble rodelagt i 1826, noe som innebar et offentlig pålegg om at tilgrensende gårder skulle vedlikeholde veien.

12 **Sager og kverner ved Nesbroen** – Nes sag lå på vestsiden av elva, få meter nedstrøms Nesbroen. Kvernhuset lå også på vestsiden av elva, få meter nedstrøms Nes sag. Haslum sag lå rett nedstrøms Haslumkvenna. Sagen er nevnt i 1611 i forbindelse over skattleggingen. I dag finnes ingen spor igjen.

13 **Steinalderbosetting** – I steinalderen lå høyde 50–60 meter over dagens nivå. Havnivået gikk omtrent der Presteveibroen ligger i dag. I skogen overfor Skogfaret er det funnet en boplass fra steinalderen (1800 f.Kr.).

14 **Løkeberg kalkovn** – På Løkeberg gård (18) var kalkbrenning en binæring til jordbruket. Løkeberg gård hadde kalkovn allerede i 1661. Ny ovn ble satt opp i 1843, men ble ikke tatt i bruk.

15 **Pottemakeriet – Løkeberg lervarefabrik** – Pottemakeriet ble bygget på østsiden av Pottemakerbroen (17)/Presteveibroen nær kalkovnen. Det er ingen spor etter fabrikk, men den som leter, finner fremdeles gamle potteskår i elva nedstrøms Pottemakeriet (17). Fabrikkens ble senere flyttet til østsiden av Kirkeveien der leiruttaket lå, og var i drift helt frem ca. 1950.

16 **Sagfossen** – Sagfossen er fossen ved Presteveien. Allerede i 1611 lå det en sag her.

17 **Pottemakerbroen** – broen i Presteveien ble bygget i 1838, og fikk navnet etter pottemakeriet som lå på østsiden av elva. Fundamentene etter broen ses ca. 10 meter oppstrøms dagens bro.

Punkt 9 Hoppbakken på Øverland. Foto Bærum bibliotek, Bærumssamlingen / Birger Cipegegaard.

18 **Løkeberg gård** – Gården er fra 1700-tallet og er i dag privatbolig. Tidligere bebyggelse er nevnt allerede på 1500-tallet, og fikk senere navnet Øvre Løkeberg.

19 **Nedre Løkeberg gård** – Gården lå rett nordøst for Kvernhuset (21).

20 **Tidligere utløp for Nadderubekken** – Den murte «tunnelåpningen» på sørøstsiden av elva er det tidligere kunstige utløpet for Nadderubekken.

21 **Kvernhuset og kvernhuset på Løkeberg** – Kvernhuset lå nedenfor Kvernhuset. Kvernen tilhørte gården Løkeberg (18), og er nevnt i forbindelse med en skylddeling i 1843. Løkeberg-brødrene Christen og Hans Christensen delte gården i Øvre og Nedre Løkeberg. Rester etter vannrenna og ruiner etter kvernhuset er synlige i dag.

22 **Målestasjonene i Blomsterkroken** – Navnet er etter et gartneri som tidligere lå ved Presteveien rett nord for målestasjonene. Bærum kommune har i dag to målestasjoner her.

23 **Nadderubekken** – Nadderubekken renner ut i Øverlandselva ved Blomsterkroken. Bare de nederste ca. 50 meterne er åpen.

24 **Kloppa** – Kloppa er i dag navnet på stedet og broen der gangveien går over elva. Navnet ble offisielt i 1971.

25 **Edeløvs skogen** – Mellom Engerjordet og Kloppa (24), langs elvas sørøstre side, ligger et vakker løvskogsområde som er vernet som naturreservat.

26 **Gryta – hoppbakke og akebakke** – I dag er Gryta en populær akebakke om vinteren. Før og etter 2. verdenskrig lå det to hoppbakker her med ca. 15 meter hopplengde.

27 **Enger gård** – Den tidligere husmannsplassen, nevnt i skifte fra 1772 og med aner helt tilbake til middelalderen, ga navn til Engervannet og boligområdene rundt.

28 **Engervannet** – Vannet er smalt og langstrakt. Ved flo sjo strømmer saltvann opp i Rønne elv og ut i vannet. Ved fjøre sjo blir det tyngre saltvannet liggende under det lettere ferskvannet. Engervannet har et spesielt brakkvannsmiljø med et rikt dyre- og planteliv.

29 **Flynderbukta** – Flynderbukta kan vitne om at det i tidligere tider var godt flynderfiske her.

30 **Saltvandsparken oppdrettsanlegg i Engervannet** – Engervannet var, sammen med Hunnbøttn i Borge i Østfold, Norges første oppdrettsanlegg for laks og sjøret i «saltvann». Yngel skulle slippes ut i Øverlandselva og etter et par år ville de gå ned i «saltvandsparken» i Engervannet og vokse seg store. Ved Engervannets utløp skulle et stengsel hindre fisken i å komme videre ut i havet. De to tre gamle stolpene på den lille øya i Engervannet er de siste synlige rester av denne saltvandsparken fra 1869.

Punkt 21 Kvernhuset på Løkeberg. Foto Solveig Emilien.

MER INFO

Mer info er å lese i turbrosjuren Opplevelser langs Øverlandselva. Fås på Bærumsbiblioteket eller i digitalversjon fra QR-koden.

Elvemiljø - nærturområder

Vassdragsleden Isielva

Elvemiljø - nærturområder

Vassdragsleden Isielva

Elvemiljø - nærturområder

Vassdragsleden Isielva

Elvemiljø biologiske «oaser»

Naturmangfoldet og
artsrikdommen bevares

Elvemiljø biologiske «oaser»

Tilstrekkelig brede soner med naturlig vegetasjon vil

- Gi gode viltkorridorer og spredningsveier for dyr og planter.
- Bidra til stort naturmangfold da etablering av tilstrekkelig brede kantsoner vil gi:
 - gode forhold for pollinerende insekter
 - bedret mattilgang for vannlevende organismer
 - dyrelivet vil komme tilbake
 - økt mattilgang og skydd for fisk og annet liv i vannet
 - ...
- Gode økosystemer for vann- og landlevende organismer

Elvemiljø

Laks og sjøørretfiske

Isielva og Sandvikselva er i dag et av de viktigste reproduksjonsområdene for laks og sjøørret i indre og ytre Oslofjord.

Morten
Merkesdal

Elvemiljø

Vannportalen, NIBIO og forskning.no

På Vannportalens sider finner vi «Kantvegetasjon i regionale vannforvaltningsplaner og kommunal arealplanlegging» og mange linker til NIBIO's rapporter:

<https://www.vannportalen.no/aktuelt/2019/kantvegetasjon-i-regionale-vannforvaltningsplaner-og-kommunal-arealplanlegging/>

Her innledes det med «*Kantvegetasjonene er en viktig del av vassdragenes økosystem, og må særlig ivaretas gjennom kommunenes arealplanlegging...*»

En liste over svært gode dokumenter om temaet er også listet der («Ressurser om kantvegetasjon»)

Forskning.no:

[Skogen langsmed elva bør få stå i fred \(link\)](#)

Elvemiljø – «i morgen»

**Tilstrekkelig brede soner med naturlig vegetasjon
må etableres (der slike ikke finnes).**

De elvenære arealene må tilgjengeliggjøres for publikum i vår svært arealpressede kommune. Etablere smale stier, «en i bredden», der slike ikke finnes, for å få sammenhengende turveier/turstier langs vassdraget. Med avrenningsproblematikk (Oslofjorden), arealutbygging og fokus på (tap av) naturmangfold, må de elvenære arealene forbeholdes:

- **Absorpsjon av næringsstoffer (N/P) og hindring av jordpartikkelavrenning**
 - **Nærturområder** (kortreist, miljøvennlig, folkehelse)
 - **Biologiske oaser** (ivaretagelse av naturmangfold, robuste økosystemer)
- **Stor gevinst for naturmiljø**, nærfriluftsliv (Vassdragsleder), folkehelse og privat-/samfunnsøkonomi (reduserer flomskader)

Elvemiljø – «i morgen»

Fremtidsrettet forvaltning

Natur- og elvemiljøene langs Isielva er på mange måter ødelagt av mange tiår med industrietableringer. Naturen og innbyggerne i «Skuidalen» fortjener bedre. Områdene bør etter hvert tilbakeføres som viktige natur- og rekreasjonsområder for Bærums befolkning. Dette vil forhindre/reducere forurensing til elvene, og da også Oslofjorden, gi lokalbefolkningen bedre bomiljøer, gi Bærums befolkning flere «kortreiste turmuligheter», sikre det viktige biomangfoldet langs elven samt vilt- og spredningskorridorer.

Elven og naturmiljøet rundt bør legge føringene på et fremtidig godt bomiljø i Skuidalen.

